

**Рішення педагогічної ради
№ 1 від 28.08.2025 року**

Директор Ліцею №1

Марія ЛИПОВА

**щодо профілактики суїцидальних тенденцій
серед учасників освітнього процесу в Ліцеї №1**

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Це Положення регламентує організацію роботи щодо запобігання та профілактики суїцидальних тенденцій серед здобувачів освіти КЗ «Ліцей№1» КМР та розроблено у відповідності до чинного законодавства України, зокрема, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», рекомендацій, наданих листом МОН України від 28.03.2014 №1/9-179 «Щодо профілактики суїцидальних тенденцій» та інших нормативно- розпорядчих документів Міністерства освіти і науки України.

Основною метою щодо профілактики суїцидальних тенденцій серед здобувачів освіти є: своєчасне виявлення суїцидального ризику серед здобувачів освіти ліцею, профілактика суїцидальної поведінки; формування навиків протидії цьому небезпечному явищу та ознайомлення з інструментами роботи щодо недопущення і профілактики суїцидів, надання якісної та ефективної допомоги особам, які цього потребують; захист психологічного здоров'я та соціального благополуччя усіх учасників освітнього процесу: здобувачів освіти, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Головними завданнями є:

ознайомлення здобувачів освіти, отримувачів освітніх послуг, співробітників ліцею з поняттям та природою суїциду, з соціально-психологічними та індивідуально-психологічними чинниками виникнення та перебігу суїцидальних тенденцій; зі шляхами виявлення та засобами профілактики суїцидальної поведінки;

навчання вчасно та ефективно діяти на етапах виявлення та недопущення суїцидальних проявів поведінки; конструктивним формам спілкування, поведінкових реакцій; зняття деструктивних елементів у поведінці;

формування відповідальності за своє життя, розвиток активності, самостійності, творчості здобувачів освіти, створення умов для самореалізації

особистості;

формування навичок саморегуляції, внутрішніх афективних процесів та емоційної адекватності у контактах учнів з навколишнім світом.

Основними функціями щодо профілактики суїциду є:

психологічна просвіта - підвищення психологічної культури здобувачів освіти, викладачів та співробітників ліцею;

профілактика - своєчасне попередження відхилень у психічному та особистісному розвитку, міжособистісних стосунках, запобігання конфліктним ситуаціям в освітньому процесі, попередження суїцидів;

діагностика - соціальне та психологічне вивчення здобувачів освіти, викладачів і співробітників, моніторинг соціальних процесів та психічного розвитку окремих учнів, визначення причин, що ускладнюють особистісний розвиток, навчання та взаємини в колективі;

корекція - здійснення психолого-педагогічних заходів з метою усунення відхилень у психічному та особистісному розвитку і поведінці, подолання різних форм девіантної поведінки (у разі недостатності психопрофілактичної роботи та за умови необхідності, своєчасності та ефективності застосування методів психокорекції та загальної психотерапії);

реабілітація - надання психолого-педагогічної і соціальної допомоги учням, які перебувають у кризовій життєвій ситуації, з метою адаптації їх до умов навчання та соціального середовища;

Заходи, спрямовані на профілактику та попередження самогубств серед учнівської молоді не повинні обмежувати їх права, завдавати їм моральної або фізичної шкоди.

У даному положенні використовуються наступні поняття:

Суїцид - акт самогубства, усвідомлене самоусунення з життя під впливом гострих психотравмуючих ситуацій, коли власне життя, як найвища цінність, втрачає для людини сенс.

«Справжній» суїцид - усвідомлені дії, метою яких є скоєння завершеного акту самогубства, бажання покінчити з собою, самознищення.

«Афективний» суїцид - обумовлений надзвичайно сильним афектом, який виникає внаслідок раптової гострої психотравмуючої події, коли бажання покінчити життя самогубством виникає раптово, що здійснюється в момент сильного збудження.

«Демонстративний» суїцид - не пов'язаний з бажанням померти, а є способом налякати оточуючих, довести свою правоту чи привернути увагу до себе та власних проблем, з якими складно справитися самотійно.

«Прихований» суїцид (непряме вбивство) – вид суїцидальної поведінки, яка спрямована на ризик, гру зі смертю. Супроводжується високою вірогідністю летального кінця.

Суїцидальний ризик - схильність людини до здійснення дій, спрямованих на власне знищення.

Суїцидент - людина, яка здійснила самогубство або замах на самогубство.

Суїцидальна спроба - це цілеспрямоване оперування засобами позбавлення себе життя, яке не закінчилося смертю.

Суїцидальна поведінка - різні форми активності людини: думки, наміри, висловлювання, погрози, спроби самогубства, спрямовані на позбавлення себе життя, та які служать засобом вирішення особистісних криз в умовах конфліктної ситуації.

Психологічна криза особистості - гострий емоційний стан, викликаний особливими для людини психотравмуючими подіями. Ця криза має такий масштаб та інтенсивність, що весь попередній досвід людини, яка вирішила покінчити життя самогубством, не може надати їй іншого виходу із ситуації, що вважається їй нестерпною.

Подібна криза може виникнути раптово, але, як правило, психологічна напруга накопичується протягом тривалого періоду та включає в себе

різноманітні негативні емоції та переживання. Вони накладаються одні на інші, занепокоєння переходить в тривогу, тривога трансформується у безнадійність. Людина втрачає віру в себе, у здатність подолати несприятливі обставини, виникає внутрішній конфлікт “неприйняття самого себе”, “самозаперечення”, з’являється відчуття “втрати сенсу життя”. На цьому етапі можливі прояви суїцидальної поведінки, яка має такі основні форми:

- суїцидальні думки;
- суїцидальні задуми;
- суїцидальні висловлювання;
- суїцидальний намір;
- суїцидальні спроби (дії).

Динаміка розвитку суїцидальної поведінки включає в себе такі етапи:
виникнення конфлікту суб’єктивно великої тривалості та інтенсивності;
усвідомлення нездоланності перешкоди, протиріччя;
руйнування системи життєвих перспектив;
прийняття рішення про суїцидальну дію;
суїцидальна дія (спроба)

Профілактика – комплекс заходів, який направлений на попередження відхилень у поведінці особистості через створення активного навчання соціально-корисним навичкам, активізації особистісних ресурсів. Профілактика суїцидальної поведінки - комплекс заходів, спрямованих на покращення соціально-психологічного клімату з питань запобігання суїцидальної поведінки. Психологічна корекція - доцільно організована система психологічних впливів, спрямованих на виправлення визначених особливостей психологічного розвитку. Це комплекс психологічних програм, які передбачають цілеспрямований вплив на особистісну та поведінкову сфери людини з метою формування психологічних якостей, необхідних для успішної соціальної адаптації.

Антисуїцидальний потенціал особистості - комплекс особистісних установок, цінностей, характерологічних особливостей, які перешкоджають формуванню суїцидальної поведінки або реалізації суїцидальних дій.

ОСНОВНІ ЗАДАЧІ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДУ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

До основних задач профілактики суїцидальної поведінки здобувачів освіти в навчальному закладі відносяться:

формування установки на те, що Життя є основною та пріоритетною цінністю для людини;

формування в учнів позитивної соціальної адаптації до життя в процесі свідомої побудови стратегії досягнення поставлених цілей, а також – досягнення людиною відносно стійких рівноцінних відношень між собою, іншими людьми та світом в цілому;

своєчасний вияв учнів, які знаходяться в складних життєвих обставинах або з особистісними проблемами та які потребують психологічної, соціальної підтримки та допомоги;

формування установки на здоровий спосіб життя;

організація роботи по оптимізації взаємовідношень між учасниками освітнього процесу;

проведення роботи, яка спрямована на соціальний та психологічний захист здобувачів освіти.

До основних принципів профілактики суїциду відносяться:

принцип цінності особистості учня, його унікальності та визнання індивідуальності;

принцип пріоритетності особистісного розвитку, коли навчання виступає не як самоціль, а як засіб розвитку кожного учня;

принцип емоційно-ціннісних орієнтацій навчально-виховного процесу;

доступності своєчасної допомоги та підтримки;
гуманізму та особистісно-орієнтованого підходу;
реалістичності - врахування реальних можливостей учня та ситуації;
системності - розгляд здобувача освіти як цілісного суб'єкта, який динамічно розвивається та є частиною більш широкої системи «людина-світ»;
індивідуального підходу до кожного учня.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОСІБ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ВИХОВНУ РОБОТУ В ЛІЦЕЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДУ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Діяльність посадових осіб щодо профілактики суїцидальної поведінки включає в себе різноманітні заходи безпосереднього та опосередкованого впливу практичного психолога, класних керівників, заступника директора з виховної роботи на здобувачів освіти, у поведінці яких спостерігаються фактори суїцидального ризику, або окремі прояви суїцидальної поведінки.

Директор Ліцею:

здійснює контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та профілактику суїциду в ліцеї;

сприяє створенню безпечного освітнього середовища у закладі та вживає заходів для доступності отримання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які потребують допомоги та підтримки;

повідомляє про випадки суїциду в ліцеї уповноваженим підрозділам органу управління освітою за допомогою засобів оперативного зв'язку (телефон, електронна пошта тощо) протягом трьох годин з моменту, як стало відомо про такий випадок.

До основних напрямків діяльності заступника директора з виховної роботи

відносяться:

ефективна організація та проведення індивідуально-виховної роботи, всебічне морально-психологічне забезпечення повсякденного життя учнів;

включення до плану роботи виховних заходів, які б формували у здобувачів освіти такі поняття як «цінність людського життя», «сенси життя», а також індивідуальні прийоми психологічного захисту в складних життєвих обставинах;

координація діяльності класоводів і класних керівників щодо створення та підтримання у класних колективах здорового морально- психологічного клімату, формування позитивних колективних традицій;

контроль за роботою класоводів і класних керівників відносно відвідування занять студентами та пропусків ними занять без поважних причин; формування доброзичливих відношень між викладачами, учнями та батьками (законними представниками);

вияв здобувачів освіти, які відчують різноманітні труднощі в навчанні, поведінці та самопочутті;

спостереження за емоційним станом учнів, які відносяться до групи ризику та мають схильність до суїцидальної поведінки;

своєчасне надання емоційної підтримки, направлення здобувача освіти, який має схильність до суїцидальної та афективної поведінки до спеціалістів центру психологічної допомоги, а при необхідності до фахівців в області медицини;

підтримка контактів зі спеціалізованими медичними, соціальними, психотерапевтичними закладами з метою профілактики суїциду та ризикованої поведінки серед молоді;

індивідуальна робота з сім'ями, консультування батьків по виявлених проблемах;

інформування директора ліцею при виявленні ознак суїцидальних намірів,

словесних висловлювань або змін в поведінці учнів.

До основних напрямків діяльності класоводів і класних керівників по профілактиці суїцидальної поведінки учнів під час освітнього процесу відносяться:

- формування конструктивних взаємовідношень між учнями та здійснення моніторингу соціально-психологічного клімату у класних колективах;

- планування та організація виховної роботи зі здобувачами освіти на підставі вивчення та врахування міжособистісних стосунків у колективі, мотивів навчальної та пізнавальної діяльності учнів, рівня їх інтелектуального розвитку та індивідуальних особливостей;

- побудова виховного процесу на основі глибокого і систематичного вивчення особистості учнів, їх інтересів, запитів, можливостей, на принципах гуманізму, добровільності та співробітництва;

- проведення цілеспрямованої й постійної індивідуальної роботи зі здобувачами освіти, що будується на принципах довіри, тактовності, взаємодопомоги та підтримки;

- включення до плану виховної роботи заходів, спрямованих на профілактику самогубств; проведення зі здобувачами освіти виховних годин та бесід, які присвячені проблемам спілкування з ровесниками,

- конструктивним стратегіям виходу із конфліктних ситуацій, взаємовідношенням в сім'ї, відношення до самого себе;

- формування у здобувачів освіти установок на здоровий спосіб життя, профілактика негативних явищ серед учнівської молоді: паління, алкоголізму, наркоманії;

- формування у здобувачів освіти позитивних життєвих цінностей;

- обговорення з учнями актуальних для них проблем;

- проведення просвітницької роботи серед батьків (законних представників) учнів з питань профілактики суїцидальної поведінки (на батьківських зборах);

своєчасне виявлення здобувачів освіти, які знаходяться в складній життєвій ситуації та мають особистісні проблеми, які потребують психологічної та соціальної допомоги і підтримки;

проведення динамічного професійного спостереження за поведінкою учнів та її характерними ознаками (коливання настрою, прагнення до усамітнення, тривога, роздратованість, стурбованість, порушення сну, погіршення апетиту, неадекватне реагування на те, що відбувається, конфліктність, зміна відношення до навчання; переживання негативного спрямування, суїцидальні думки, ідеї, вчинки тощо).

У разі виявлення суїцидальної поведінки серед здобувачів освіти класовод або класний керівник повинен:

організувати постійне підтримуюче спілкування з учнем;

залучати таких осіб до участі у заходах культурно-масового та фізкультурно-оздоровчого характеру, стимулювати та заохочувати прояви ними суспільно-корисної ініціативи;

переконати батьків учня (або осіб, що їх замінюють) звернутися за допомогою до фахівців (психолога, лікаря);

у разі відмови здобувача освіти, батьків: поінформувати заступника директора з виховної роботи про виявлений факт та подати запит практичному психологу ліцею, в якому обов'язково відобразити таку інформацію: хто виявив суїцидальну поведінку в учня; у чому виражалась суїцидальна поведінка; яка допомога була надана; хто з посадових осіб ліцею, попереджений за цим фактом; самому звернутися до психолога, щоб спільно розробити стратегію допомоги здобувачу освіти та визначити необхідні заходи щодо залучення рідних та близьких до роботи з особами, які мають схильність до суїцидальної поведінки.

До основних напрямків діяльності практичного психолога щодо профілактики суїцидальної поведінки здобувачів освіти під час освітнього процесу відносяться:

здійснення просвітницької роботи серед дітей і молоді щодо профілактики суїцидальної поведінки з використанням основних форм просвітницької роботи, а саме: лекційної роботи, міні-лекцій, круглих столів, бесід, диспутів, годин відкритих думок, усних журналів, кінолекторіїв, організації конкурсів, фестивалів, акцій, створення клубів із правових знань, організації на базі навчального закладу консультативних пунктів, де всі учасники освітнього процесу можуть отримати консультації практичного психолога;

здійснення моніторингу морально-психологічного клімату в освітньому середовищі шляхом проведення опитування, збору незалежних характеристик; проведення психодіагностичної роботи з метою вияву учнів групи ризику за допомогою спеціалізованих методик;

розробка рекомендацій для здобувачів освіти (та розміщення їх на сайті психологічної служби ліцею), спрямованих на попередження можливих негативних явищ у середовищі учнів;

надання інформації здобувачам освіти про телефони довіри, даних про адреси і режими роботи спеціалізованих лікарень, психологічних центрів допомоги, інших фахівців;

якісна організація психолого-педагогічної роботи з усіма суб'єктами навчального процесу, підвищення їх психолого-педагогічної культури та компетентності.

У разі виявлення здобувача освіти із явними ознаками суїцидальної поведінки психолог повинен:

По відношенню до здобувачів освіти:

організувати постійне підтримуюче спілкування з учнем, викладачами, сім'єю;

виявити фактори ризику у сім'ї та для конкретного учня;

розробити індивідуальну програму психологічної допомоги та формування захисних антисуїцидальних факторів;

у процесі індивідуальних консультацій зі здобувачем освіти підвищувати рівень його стресостійкості шляхом психологічної підготовки до складних та суперечливих реалій сучасного життя;

навчити технікам керування емоціями, зняття м'язового й емоційного напруження; сформувати в учня уміння самоконтролю, подолання стресу, пошуку підтримки та її сприйняття;

організувати психокорекційну роботу по підвищенню самооцінки у здобувача освіти, розвитку адекватного відношення до власної особистості, емпатії, по заміні пасивної стратегії уникання в поведінці на активні життєві стратегії (при необхідності включити учня в групу соціально-психологічного тренінгу відповідного спрямування);

залучити рідних та близьких до роботи з особами, які мають схильність до суїцидальної поведінки;

здійснювати систематичний моніторинг ознак, тенденцій, ризиків суїцидальної поведінки та враховувати динаміку змін в особистості учня та в його поведінці на всіх етапах роботи психолога;

при потребі переадресувати роботу зі здобувачем освіти спеціалістам медичного профілю (рекомендувати відвідати психоневролога, психотерапевта, психіатра).

У випадку завершеного суїциду організувати системну групову роботу з групою, де навчався студент, для уникнення ефекту Вертера – наслідування суїцидальної поведінки у проблемних ситуаціях.

По відношенню до викладачів та батьків (законних представників):

знайомить викладацький і склад і батьківську громаду з особливостями поширення масових негативних явищ серед здобувачів освіти;

інформує їх про сутність суїцида, особливостях суїцидальної поведінки та предсуїцидального синдрому, їх проявах (висвітлює матеріали на нарадах, на батьківських зборах);

розробляє рекомендації (зміст, методологічні засади, особливості) щодо проведення індивідуальних та групових заходів профілактики, спрямованих на попередження можливих негативних явищ в учнівському середовищі;

допомагає оволодіти способами та методами профілактики та корекції суїцидальної поведінки;

розробляє (в разі потреби) рекомендації для педагогів та родини – як організувати підтримуюче спілкування з учнем та що змінити у взаємостосунках «дорослий-дитина»;

стимулює у педагогів розвиток умінь та навиків конструктивної поведінки, продуктивної міжособистісної взаємодії; розвитку емпатії та зміну педагогічних установок;

задовільняє запити у психологічному консультуванні, які виникають в ході навчально-виховного процесу;

проводить індивідуальні консультації з викладачами і батьками здобувачів освіти з групи суїцидального ризику.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Це Положення приймається педагогічною радою Ліцею і вводиться в дію наказом директора Ліцею.

Зміни та доповнення до цього Положення вносяться у порядку, встановленому для його прийняття.

У разі внесення змін до нормативних актів, що регулюють відносини, визначені у цьому Положенні, застосуванню підлягають норми законодавства України до моменту внесення відповідних змін до цього Положення.